

פענוח הערות ומראי-מקומות.

ויקרא שיחה א.

5 תוס' ד"ה ורבי היא דאמר קטן והביא גדול לא יצא. דלרבנן לא חיישינן אע"ג דזמנין דשני ליה דההוא נתנן לשם אילים והוא מביא פר תחתיהם:

6 רמב"ם שם הלכה ט. פירש אהד מהן ושכח או שאמר לו אביו אהד מהן הקדש הרי זה מקדיש גדול שבהן ואחר כך יצא ידי חובתו. וכן הנודר עולה מן הפקר וקבע נדרו ושכח מה קבע אם שור אם עגל הרי זה יביא שור. וכן אם קבע בפכשים ושכח מה קבע יביא איל. קבע בעזים ושכח יביא שעיר. שכח באיזה מין מן הבהמה קבע עולתו יביא שור ואיל ושעיר. ואם נסתפק לו שמה קבע עולתו קעוף יוסיף תור וכן יונה:

ראב"ד. פירש אחד מהם וכו' עד הרי זה יביא שור. א"א המשנה אמרה יביא פר ועגל ואם קבע בכבשים ושכח יביא איל וטלה ואם קבע בעזים ושכח יביא גדי ושעיר ואם אמר מן הבהמה ושכח יביא פר ועגל איל וטלה וגדי ושעיר אלא שהוא לדעת רבי דאמר קטן והביא גדול לא יצא אבל לרבנן אם הביא גדול שבמין יצא:

כסף משנה. ומ"ש שכח באי זה מין מן הבהמה קבע עולתו וכו'. משנה שם מן הבהמה ואיני יודע מה פירשתי יביא פר ועגל איל ושעיר גדי וטלה, ומתוך מה שכתבתי בסמוך בשם הגמרא דמתני' רבי אבל לרבנן אין צריך להביא אלא הגדול דהיינו פר ואיל ושעיר ממילא משמע

1 רמב"ם הלכות מעשה הקרבנות רפט"ז. הנודר גדול והביא קטן לא יצא. קטן והביא גדול יצא. פיצד. אמר הרי עלי עולה או שלמים פכש והביא איל. או שנודר עגל והביא שור. גדי והביא שעיר יצא:

3 כסף משנה. הנודר גדול והביא קטן לא יצא. משנה בסוף מנחות (דף ק"ז:). ומה שכתב קטן והביא גדול יצא. גם זה שם במשנה ופסק כתנא קמא ודלא כרבי:

מנחות קז עמוד ב. גדול והביא קטן לא יצא קטן והביא גדול יצא רבי אומר לא יצא:

4 שם קז עמוד ב. תנן התם¹ ששה לנדבה כנגד מי?... וזעירי אמר כנגד פר ועגל איל וכבש גדי ושעיר ורבי היא דאמר קטן והביא גדול לא יצא.... כזעירי לא אמרי כיחידאה לא מוקמי.

רבינו גרשום שם. וזעירי אמר כנגד מי שמתנדב להביא פר או עגל או של איל או של כבש או של גדי או של שעיר. ומשום הכי צריך כל אחד שופרו כר' דאמר קטן והביא גדול לא יצא שאם היו כולן בשופר אחד מי שנדר עגל שמה היו לוקחין לו ממעות פר:

רש"י קח עמוד א ד"ה כיחידאה לא מוקמינן - דלא חיישינן להא דרבי דאמר קטן והביא גדול לא יצא אלא המתנדב עגל נותן המעות לשופר של פר והכהנים מקריבין פרים מהם עד שיכלו כל המעות שיש שם:

תורים. וגוזלי עולה, הן בני יונה. וכלן עולות, דכרי רבי יהודה. ונחמים אומרים, קנין, אהד חטאת ואהד עולה. וגוזלי עולה, כלן עולות:

¹ משנה שקלים ו, ה. שלשה עשר שופרות היו במקדש, וכתוב עליהם, תקלין חזתין ותקלין עתיקין, קנין וגוזלי עולה, עצים, ולבונה, וזה לפפרת. **ששה לנדבה.** תקלין חזתין, שבכל שנה ושנה. עתיקין, מי שלא שקל אשתקד, שוקל לשנה הבאה. קנין, הם

שאם זכור שקבע בכבשים ושכח מה קבע יביא איל ואם זכור שקבע בעזים ושכח מה קבע יביא שעיר:

8 רמב"ם הלכות נדרים פרק א הלכה ד. מְצַנֵּת עֲשֵׂה שֶׁל תֹּרְהָ שְׂקִיָּם אָדָם שְׁבוּעָתוֹ אוֹ נְדָרוֹ בֵּין שְׂקִיָּה מִנְדְרֵי אֶסֶר בֵּין שְׂקִיָּה מִנְדְרֵי הַקֹּדֶשׁ. שְׁנַאֲמַר (דברים כג כד) "מוֹצֵא שְׁפִתָּיךָ תִּשְׁמַר וְעֲשִׂיתָ פֶּאֶשֶׁר נְדָרְתָּ" וְנֶאֱמַר (במדבר לג) "כִּכְלֵל הֵיכָא מִפִּי יַעֲשֶׂה":

ספר המצות מ"ע צד. היא שצונו לקיים כל מה שקבלנו על נפשנו בדבור משבועה ונדר וצדקה והקרבת זולת זה, והוא אמרו יתעלה מוצא שפתיך תשמור, ואף על פי שחלקו מלות זה הפסוק ושמו כל מלה ממנו לענין אמנם הכוונה המגעת מכל מה שזכרתי לך שמצות עשה היא לקיים כל מה שהאדם מחייב על נפשו באי זה דבר שיהיה מהדברים והעובר עליו עובר על מצות לא תעשה. והנה אבאר זה בזכרי מצות לא תעשה. ובספרי מוצא שפתיך מצות עשה ואתה יודע שאין שום ענין יוצא מדבור מוצא לבד, ואמנם הכוונה מה שזכרתי לך להבין פשטיה דקרא שצוה לעשות מה שהוציא בשפתיו. והנה נכפל הצווי במצוה זו, והוא אמרו ככל היוצא מפיו יעשה. וכבר התבאר משפטי מצוה זו במקומות רבים, בשבועות ובסוף מנחות ומסכת קנים גם כן, כלומר ששם הדקדוק להזהיר האדם לעשות הדבר שחייב נפשו ואיך יפטר נפשו ועצמו כשיפול ספק במה שאמר. (כי תצא, הפלאה):

מנין המצות בראש ספר היד. לקיים אדם כל מה שהוציא בשפתיו, מקרבן או צדקה וכיוצא בהם, שנאמר: "מוצא שפתיך, תשמור ועשית" (דברים כג, כד).

9 ב"ק סה עמדו ב. אָמַר רַבִּי אֵילֵעָא: גָּבַב טְלָה וְנִעְשָׂה אֵיל, עָגַל וְנִעְשָׂה שׁוֹר – נִעְשָׂה שִׁינוּי בְּיָדוֹ, וְקָנְאוּ. טִבַּח וּמְכַר – שְׁלוֹ הוּא טוֹבָח, שְׁלוֹ הוּא מוֹכֵר.

תוס' ד"ה איל בן יומו קרוי איל - מיהו ודאי לענין קרבן אמרינן דאיל בן שתי שנים מדכתיב במקום אחר כבש בן שנתו (ויקרא יב):

10 ביאור הרי"פ פערלא לרס"ג חלק א עמוד מג. ראה בסוף.

11 רש"י כאן ד"ה ממה נפשך - דאי נמי עגל נדר הא יש בכלל מרובה מועט:

רע"ב מנחות פרק יג משנה ו. יביא פר ועגל. זכרים ולא נקבות. דעולה ליכא לספוקי אלא בזכרים. ומתניתין

רבי היא דאמר לקמן המתנדב קטן והביא גדול לא יצא. אבל רבנן פליגי עליה ואמרי המתנדב קטן והביא גדול יצא, דיש בכלל מרובה מועט. והלכה כחכמים:

קירת ספר כאן. הנודר גדול והביא קטן לא יצא דהא לא הביא כמו שנדר קטן והביא גדול ממנו יצא דיש בכלל מרובה מועט. נדר עולה מן הכבשים או אילים והביא פלגס הרי זה ספק אי בריה הוי ולא יצא ידי נדרו דכבש או איל נדר והאי לאו כבש ואיל הוי או דילמא יצא דהוי ספק אי הוי כבש או איל ומה נפשך יצא דהא כבש או איל נדר ותמיהא לי דהך בעיא לא הויא אלא אליבא דבר פדא דסבר דמתניתין דקתני המקריב את הפלגס מביא עמו נסכי איל מייתו ומתנה קאמר ומספקא לן אליביה אי מתנה בכבש ואיל ולא בבריה או דילמא בבריה נמי מתנה והכי נמי אם נדר מן הכבשים או מן האילים מספקא לן אליביה אם יצא ידי נדרו דמספקיה בכבש ואיל ולא בבריה או דילמא בבריה נמי מספקי' ולא יצא וא"כ כיון דבעיין הויא אליבא דבר פדא היכי מייתי לה הרב ז"ל דהא איתותב בר פדא מקרא דאו לאיל דמרבה פלגס כר' יוחנן ולא אתא קרא לרבוויי ספקא ולעיל פ"ב כתב הרב ז"ל לישנא דמתניתין והמקריב את הפלגס מביא עמו נסכי איל ואינו עולה לו מזבחו משמע דפסק כר' יוחנן דמרבינן ליה נסכי איל מדכתיב או לרבות את הפלגס דאלו לבר פדא מייתי נסכי איל ומתנה עליו אי איל הוא ליהוי כוליה נסכים דידיה ואי כבש הוא ליהוי עשרון סלת ורביעית יין נסכים דידיה ואינך לנדבה ומספקא לן אי מתני נמי בבריה דאינו ראוי לנסכים דליהו כולהו נסכים נדבה וה"ל לרב ז"ל לפרושי לעיל דמביא עמו נסכי איל מביא ומתנה קאמר כבר פדא ומדלא פירש נראה דלא בעי תנאי דבריה הוי כר' יוחנן וא"כ היכי מייתי בעיא דבעי תנאי דבריה הוי כר' יוחנן וא"כ היכי יוחנן פשיטא דלא יצא דבריה הוי וצ"ע ואיפשר לומר לפום ריהטא דכיון דמתני' קתני בהדיא המקריב את הפלגס מביא עמו נסכי איל משמע ליה לרב ז"ל דלא בעי תנאי כר' יוחנן ולא כבר פדא דכיון דבפלגס גופיה לא בעי תנאי דהא לאו כבש או איל נדר אלא פלגס ומצי לאקרובי ליה דאע"ג דליהוי בריה לא איכפ' לן בנסכיו אי מתנה כיון דבגופיה לא מתנה כדאמר' ואין עולה לו מזבחו אי נדר איל לחודיה או כבש לחודי' אבל כשנדר איל או כבש ומייתי פלגס כיון שבא לצאת ידי נדרו מספקי' בגופיה אי ספק הוי ויצא ידי נדרו או בריה הוי ולא יצא משום דהך בעיא בעי לה ר' זירא בהדי בעיא דתחלת הציהוב שבתורין ובני יונה דהו ספק ובהדי בעיא דהאומר הרי עלי לחמי תודה מן החמץ ומן המצה

והביא שאור ומסקנא דבעיא דאמר הרי עלי עשר חלות לתודתו של פלוני וסלקא בתיקו וכיון דהני בעיי הוו אליבא דהלכתא משמע דהך בעיא נמי דפלגס הויה אליבא דהלכתא כיון דבעי לה בהדייהו ורמיה ספקא אגופיה דפלגס כיון שנדר כבש או איל אבל כשנדר פלגס והביאו לא מספקינן בגופיה משום נסכיו כיון דפשטא דמתניתין משמע דמייתי בלא תנאי כדאמר' ואכתי צל"ע. הנודר עולת עוף מן התורים או מן בני היונה והביא תחלת הציהוב שבזה ושבוזה הרי זה ספק אי תחלת הציהוב הוי גדול או קטן או בריה ולהכי הוי ספק נמי אי יצא ידי נדרו או לא דאי ספק הוה יצא ידי נדרו משום תורים אי גדולים הוה או משום בני יונה אי קטנים הוה ואי בריה הוה לא נפיק ידי נדרו דהא תורים או בני יונה נדר והא דכתב הרב ז"ל בה' איסורי מזבח דתחלת הציהוב פסול היינו דפסולי' משום ספקא כדהכא נדר שחור והביא לבן או איפכא או זכר והביא נקבה או איפכא לא יצא עד שיביא כמו שקבע נדרו.

13) כאן קד עמוד ב. מתני' הרי עלי עשרון יביא אחד עשרונות יביא שנים פירשתי ואיני יודע מה פירשתי יביא ששים עשרון הרי עלי מנחה יביא איזו שירצה רבי יהודה אומר יביא מנחת הסולת שהיא מיוחדת שבמנחותמנחה או מין המנחה יביא אחת מנחות או מין מנחות יביא שנים פירשתי ואיני יודע איזה מהן פירשתי יביא חמשתן פירשתי מנחה של עשרונים ואיני יודע כמה פירשתי יביא ששים עשרון רבי אומר יביא מנחות של עשרונות מאחד ועד ששים:

שם קו עמוד ב. רב אשי אמר בקטן והביא גדול קמיפלגי רבנן סברי קטן והביא גדול יצא ורבי סבר לא יצא והא איפלגו בה דאזמנא דתנן קטן והביא גדול יצא רבי אומר לא יצא צריכא דאי איתמר בהא קא אמרי רבנן משום דאידי ואידי קומץ הוא אבל התם דקא נפישו אימורין אימא מודו ליה לרבי ואי איתמר בההיא בההיא קאמר רבי אבל בהא אימא מודי להו לרבנן צריכא.

רש"י ד"ה קטן והביא גדול - וזה אי נמי לא נדר אלא שלשה עשרונות ומייתי חמשה לנדרו יצא ולא בעי אתנויי מדי:

רע"ב שם משנה ב. יביא אחת מן המנחות האמורות בפרשה:

19) רמב"ם סוף הלכות איסורי מזבח. ומאחר שפָּלְגוּן קָשְׁרִין לְמַנְחוֹת לְמָה נִמְנו. כְּדִי לִידַע יָפָה שְׂאִין לְמַעֲלָה

מִמֶּנּוּ וְהַשְׁנָה וְהַפְּחֹת שֶׁהָרוּצָה לְזַכּוֹת עֲצָמוֹ יִכְף יִצְרוֹ הָרַע וְיִרְחִיב יָדוֹ וְיִבְיֵא קָרְבָּנוֹ מִן הַיָּפָה הַמְּשֻׁבַּח בְּיוֹתֵר שֶׁבְּאוֹתוֹ הַמִּין שֶׁיִּבְיֵא מִמֶּנּוּ. הָרִי נֶאֱמַר בַּתּוֹרָה (בראשית ד-ד) "וְהִקְבֵּל הַבֵּיא גַם הוּא מִבְּכֹרוֹת צֹאנֹו וּמִחֻלְבֵּהוּ וַיִּשַׁע ה' אֶל הַקֶּבֶל וְאָל מִנְחָתוֹ". וְהוּא הַדִּין בְּכָל דְּבָר שֶׁהוּא לְשֵׁם הָאֵל הַטּוֹב שֶׁיִּהְיֶה מִן הַנָּאָה וְהַטּוֹב. אִם בָּנָה בֵּית תְּפִלָּה יִהְיֶה נֶאֱמַר מִבֵּית יִשְׁיַבְתּוּ. הָאֶכֶיל רָעַב יֶאֱכִיל מִן הַטּוֹב וְהַמְּתוֹק שֶׁבְּשִׁלְחָנוֹ. פֶּסַח עָרַם יִכְסֶה מִן הַיָּפָה שֶׁבְּכֹסוֹתוֹ. הַקִּדִּישׁ דְּבָר יִקְדִּישׁ מִן הַיָּפָה שֶׁבְּנִכְסָיו וְכֵן הוּא אֹמֵר (ויקרא ג-טז) "כָּל חֶלֶב לַה' וְגו'":

20) רמב"ם הלכות מעה"ק פרק טז הלכה ג-ד. הנודר סתם מביא מן הגדולים שבמין ששנדר. ואם אותו המקום רגיליו לקרות בסתם לאחד מן המינין מביא פאנשי המקום. כיצד. נדר עולה מן הבקר יביא שור. אמר הרי עלי עולה אם דרף אנשי המקום לקרות עולה סתם אפלו לעולת העוף מביא פרדה אחת תור או כן יונה. ואם דרפן שאין קורין עולה סתם אלא לעולת בקר יביא שור. וכן כל פיוצא בנה: מי ששנדר שור או איל או כבש או עגל וכיוצא בהם לא יביא פחוש ביותר שבאותו המין מפני ששדמיו מועטין. ואינו חייב להביא היפה השמן ביותר שאין שם למעלה ממנו אלא יביא הבינוני. ואם הביא הפחוש יצא ידי נדרו:

לחם משנה. והביא פלגס הרי זה ספק כו'. הרב בעל כ"מ ז"ל תמה דהך בעיא לא הוי אלא אליבא דרב פדא בפ"ק דחולין (דף כ"ג:): וכיון דרב פדא אסיק בקושיא בפ' שתי מדות (דף צ"א:): לא היה לו לרבינו ז"ל לפסוק כמותו. ואי משום הא לא קשיא לי דכיון דבעי ר' זירא אליביה ודאי דמשמע דהלכתא כותיה וקרא דאו לאיל לשום דרשה דריש ליה דאע"ג דאסיקנא בקושיא לא אסיקנא בתיובתא. אבל הא קשיא לי דלא ראיתי לרבינו ז"ל בפ"ב מהלכות אלו כשכתב המקריב את הפלגס מביא נסכי איל ואינו עולה לו מזבחו שיזכור שם התנאי שצריך לעשות אליבא דרב פדא דקי"ל כוותיה. והר"ם מטראני ז"ל בספר קרית ספר עמד על זה ודחק עצמו בתירוץ זה ועדיין לא נחה דעתו וכתב בסוף דבריו ואכתי צל"ע:

23) לקוטי שיחות חלר טו עמוד 23. דער רמב"ם פסקינט: הרוצה לזכות עצמו זאל ברענגען קרבנו מן היפה המשובח ביותר שבאותו המין שיביא ממנו, און ברענגט דערויף דעם פסוק כל חלב לה' און אלס ראוי' והבל הביא.. מבכורות צאנו ומחלביהו וישע ה' גו". פון

דיוק הלשון שבאותו המין שיביא ממנו איז משמע, אז דער ענין פון כל חלב לה" מיינט נאָר דעם משובח (מובחר) פון דעם מין וואָס דער מענטש וויל ברענגען, אבער ניט אז ער זאל אויסקלייבן (אויך) דעם בעסטן מין וואָס ער קען ברענגען. [בדוגמא לזה געפינט מען אויך ביי מנדר זיין א קרבן, אז הנודר סתם מביא מן הגדולים שבמין שנדר". לדוגמא: נדר עולה מן הבקר יביא שור" (און ניט קיין עגל) - דער מובחר אין דעם מין שנדר"; אבער אויך אן עשיר מעג לכתחילה מנדר זיין א ביליגערן, א קלענערן מין (ביז אויך אן עולת עוף), ביז אז אפילו אויב ער האָט געזאגט הרי עלי עולה סתם, און ס'איז דרך אנשי המקום צו אנרופן אויך עולת העוף עולה סתם - קען ער ברענגען אן עולת עוף]. דארף מען פארשטיין: כל חלב לה" איז לכאורה כולל אויך דעם חלב ומובחר פון די מינים וואָס מ'קען ברעני גען - פארוואס זאָגט מען אז כל חלב לה" מיינט נאָר באותו המין שיביא ממנו? וע"פ הנ"ל י"ל, אז דער רמב"ם לערנט דאָס אָפ פון קרבן קין והבל, וואָס ער ברענגט אין דער הלכה אַלס רא"י בכלל אויף דעם דין הנ"ל (כנ"ל): פון דעם וואָס הבל האָט געבראַכט זיין מנחה פון דעם מובחר (מבכורות .. ומחלביהן") אין דעם מין פון צאן, און האט ניט מהדר געווען צו ברענגען פון א חשוב'ערן מין (מין הבקר), ולאידך האָט קין אויסגעקליבן פון א מין המובחר, פשתן - און וישע ה' אל הבל (דוקא) .. ואל קין גו' לא שעה (כלל) - איז דערפון א הוכחה, אז כל חלב לה" איז מחייב צו ברענגען מן היפה המשובח ביותר שבאותו המין שיביא ממנו", אָבער ניט פון דעם מין הכי משובח.

24 ראה יב, יא. והיה המקום אשר יבחר יהוה אלהיכם בו לשכן שמו שם שמה תביאו את פלא אשר אנכי מצוה אתכם עולתיכם וזבחיכם מעשרתיכם ותרמת דבכם וכל מקבתר נדריכם אשר תדרו ליהוה:

25 רש"י ד"ה מבחר נדריכם. מלמד שיביא מן המבחר (ספרי):

מנחות קח עמוד ב. פירשתי ואיני יודע מה שפירשתי או שאמר לי אבא ואיני יודע מה הגדול שבהן הקדש:

רש"י ד"ה הגדול שבהן הקדש - דמסתמא מוטב שבהן הקדש דכתיב מבחר נדריכם (דברים יב):

27 רמב"ם כאן הלכה ו. האומר שור זה עולה ונפל בו מום אם רצה יביא בדמיו שנים ונאפלו הביא בדמיו איל:

אָחד יצא. אָמר שְׁנֵי שְׁנָרִים אֵלּוּ עוֹלָה וְנָפֵל בָּהֶם מוּם אִם רָצָה יָבִיא בְּדַמְיָהֶם אָחֵד. אֵיל זֶה עוֹלָה וְנָפֵל בּוּ מוּם אִם רָצָה יָבִיא בְּדַמְיּוֹ כָּבֵשׁ. וְכֵן אִם נָדַר כָּבֵשׁ וְנָפֵסֵל אִם רָצָה יָבִיא בְּדַמְיּוֹ אֵיל:

28 מנחות קח עמוד א. שור זה עולה ונסתאב אם רצה יביא בדמיו שנים שני שוורים אלו עולה ונסתאבו רצה יביא בדמיהן אחד ורבי אוסר איל זה עולה ונסתאב אם רצה יביא בדמיו כבש כבש זה עולה ונסתאב אם רצה יביא בדמיו איל ורבי אוסר:

30 רמב"ם כאן הלכה ב. נדר עולה מן הכבשים או מן האילים והביא פלגס הרי זה ספק אם יצא ידי נדרו או לא יצא. וכן הנודר עולת עוף מן התורים או מן בני היונה והביא תחלת הצהוב שפנה ושפנה הרי זה ספק. נדר שחר והביא לבן לבן והביא שחר זכר והביא נקבה נקבה והביא זכר לא יצא:

הלכה ד. מי שנדר שור או איל או כבש או עגל וכיוצא בהם לא יביא כחוש ביותר שבאותו המין מפני שדמיו מועטין. ואינו חייב להביא היפה השמן ביותר שאין שם למעלה ממנו אלא יביא הבינוני. ואם הביא הכחוש יצא ידי נדרו:

32 פרשתינו ה, א-ז. ונפש כיתחטא ושמעה קול אלה והוא עד אז ראה או ידע אמר לו יגיד ונשא עונו: או נפש אשר תגע בכל דבר טמא או בנבלת חיה טמאה או בנבלת בהמה טמאה או בנבלת שרץ טמא ונעלם ממנו והוא טמא ואשם: או כי יגע בטמאת אדם לכל טמאתו אשר יטמא בה ונעלם ממנו והוא ידע ואשם: או נפש כי תשבע לבטא בשפתיים להרע או להיטיב לכל אשר יבטא האדם בשבעה ונעלם ממנו והוא ידע ואשם לאתת מאלה: והיה כייאשם לאתת מאלה והתנדף אשר חטא עליה: והביא את-אשמו ליהוה על חטאתו אשר חטא נקבה מן-הצאן כשפנה או-שעירת עזים לחטאת וכפר עליו הפהן מחטאתו: ואם-לא תגיע ידו גי שח והביא את-אשמו אשר חטא שתי תרים או-שני בגי' יונה ליהוה אתה לחטאת ואתה לעלה:

34 ביאור הרי"פ פפערלא שם מ"ע קמז. ואע"ג דעני שהביא קרבן עשיר נמי יוצא ידי חובתו. כדתנן בפרק בתרא דנגעים גבי מצורע. וגם במטמא מקדש אמרינן הכי ביומא ובפרק בתרא דכריתות. וא"כ הו"ל כאילו נתן הכתוב הבחירה בידו להביא איזה משני קרבנות אלו שירצה... מ"מ מלבד שיש לומר דלא אמרו דיצא אלא

בדיעבד אבל לכתחילה ודאי אין לו להביא אלא קרבנו שפירש בו הכתוב. ואע"ג דהר"ש משבץ זייל שם לא כתב כן. לא הביא שום ראי' לדבריו. ולא ידענו מנ"ל הא.

39) לקוטי שיחות חלק יז עמוד 26. בנוגע דעם לימוד פון מתנדבין עצים, בריינגט די גמרא א פלוגתא: קרבן מלמד שמתנדבין עציםוכן הוא אומר והגורלות הפלנו על קרבן העצים. רבי אומר עצים קרבן הם טעונין מלח וטעונין הגשה (און אויף דעם איז די גמרא ממשיך) אמר רבא ולדברי רבי עצים טעונין קמיצה אמר רב פפא לדברי רבי עצים צריכינן עצים, דער ביאור בזה: לדעת רבנן וואָס לערנען אָפּ פון קרבן מלמד שמתנדבין עצים, געפינט מען בכללות צוויי שיטות בנוגע דעם דין וגדר פון עצים. רבינו גרשום זאגט: וקסבר תנא קמא דאותן גזירין קריבין להכשר הקרבנות על המערכה. און אזוי איז אויך משמע פון לשון הרמב"ם אין פיה"מ: לפי שהכרחי להביא בכל יום שני גזירין נוספים על המזבח לא פחות מכך כו', דער ראב"ד אָבער האַלט, אז לדעת רבנן האט מען די עצים מקריב געווען בפ"ע; - ס'איז אבער מובן אז אויך לשיטת הראב"ד מוז מען זאָגן, אז די עצים זיינען (לפי דעת רבנן) ניט קיין קרבן גמור (ווי לדעת רבי). - וי"ל אז אין דער מחלוקת צווישן רבי און די רבנן גייען זיי לשיטתיהו, וואס מען געפינט בכ"מ אין די מחלוקת פון רבי ובר פלוגתא, ובפרט מיט רבנן: א לשון אין דער תורה אדער אין דברי חז"ל (ועד"ז בל' בנ"א כדלקמן) - צי דאס ווערט געטייטשט דוקא: א) כפשוטו ממש, ב) ובכל הפרטים, אָדער דאָס קען מיינען נאָר אַ טייל, אָדער - איין פרט. ובנדו"ד: לדעת רבי, וויבאלד מ'י לערנט אָפּ פון קרבן מנחה אז עצים מקריבן קרבן און מתנדבים עצים, ובפרט אַז מ'געפינט אַ פסוק קרבן העצים, זאָגט מען כפשוטו - אז די עצים אליין זיינען אַ קרבן און אַז זיי האבן דעם דין קרבן בכל הפרטים; און דעריבער לערנט רבי אַז די עצים דארפן האבן מלח הגשה וכו', אַלע פרטים ווי אַ קרבן מנחה - כפשוטו. לויט די רבנן אבער, הגם אז מען לערנט טאקע אָפּ קרבן מלמד שמתנדבים עצים" און דער פסוק רופט זיי אן קרבן העצים", איז דאס ניט מכריח אַ חידוש גדול אז עצים זיינען אַ קרבן ובכל הפרטים, נאר דיו צו מחדש זיין אז זיי פארמאגן איין פרט פון אַ קרבן - זיי ווערן פארברענט אויפן מזבח, ווי אַ קרבן, אָדער לדעת הראב"ד, אז מ'איז זיי מקריב בפ"ע אויפן מזבח.

שם עמוד 30. וי"ל כנ"ל, אז אין דער מחלוקת פון רבי מיט די רבנן בנוגע צו קרבן העצים גייען זיי יעדער לשיטתו בכ"מ בש"ס, ומהם:

* אין **סדר זרעים** (מס' ברכות) ק"ש ככתבה דברי רבי והכמים אומרים בכל לשון - רבי האַלט אַז דער חיוב פון קריאת שמע, דאָרף זיין גענוי מיט אלע פרטים ווי די פרשיות שטייען אין דער תורה, אויך אין פרט פון - ככתבה. די רבנן האַלטן אָבער, אַז ס'איז מספיק בכל לשון: מען דארף ניט האָבן אַז עס זאל זיין אויך ככתבה, נאר ס'איז גענוג דאָס וואָס דער תוכן הענין איז קריאת שמע. און כאָטש אז די גמרא איז מסביר די טעמים פון רבי ורבנן: מ"ט דרבי אמר קרא והיו בהווייתן יהו ורבנן מאי טעמייהו אמר קרא שמע בכל לשון שאתה שומע, איז אָבער די לשיטתו הנ"ל די סיבה פארוואס רבי נעמט אן דווקא דעם דרש פון והיו און די רבנן - דעם דרש פון שמע בכל לשון וכו'. און אַזוי איז אויך מובן פון דעם וואָס די גמרא איז ממשיך למימרא דסבר רבי דכל התורה כולה בכל לשון נאמרה, דאי ס"ד בלשון הקודש נאמרה והיו דכתב רחמנא למה לי. איצטריך משום דכתיב שמע למימרא דסברי רבנן דכל התורה כולה בלשון הקודש נאמרה, דאי ס"ד בכל לשון נאמרה שמע דכתב רחמנא ל"ל. איצטריך משום דכתיב והיו, ד. ה. אז די עצם סברא איז מכריח לויט רבי אז קריאת שמע דארף זיין ככתבה", און לויט די רבנן - בכל לשון": און דער לימוד פון די פסוקים, איז נאר צו באַוואַרענען און שולל זיין די משמעות הפכית פון דעם צווייטן פסוק

אין **סדר מועד** (מס' סוכה): רבי אומר כל סוכה שאין בה ארבע אמות על ארבע אמות פסולה וחכ"א אפילו אינה מחזקת אלא ראשו ורובו כשרה: אין תורה 65 שטייט בסוכות תשבו שבעת ימים זאגט די גמרא אַז עס דארף זיין תשבו כעין תדורו - האַלט רבי אז דער תשבו כעין תדורו דארף זיין כפשוטו ובכל הפרטים, און דער פאָר דאָרף די סוכה האבן ד"א על ד"א כעין תדורו ממש פון אַ בית; די חכמים האַלטן, אז עס מוז ניט זיין כעין תדורו כפשוטו ובכל הפרטים, נאר עס איז גענוג כעין תדורו אין דעם פרט וואָס זי איז מחזקת ראשו ורובו - אַ דירת ארעי און עס קען דארטן זיין ישיבה תשבו, מען דארף אָבער ניט האָבן אַז אויך דער בנין הסוכה זאל זיין כעין תדורו.

אזוי געפינט מען אויך בנוגע צום לשון ודעת בנ"א אין **סדר נשים**: אמר רבי כל האומר על מנת כאומר מעכשיו

דמי ופליגי רבנן עלי, אז איינער זאגט, לדוגמא, הרי זה גיטך ע"מ שתתני לי מאתים זוז, איז זי לויט רבי מגורשת מעכשיו", און לויט די רבנן ווערט זי מגורשת נאך דעם ווי זי גיט די מאתים זוז שיטת רבי איז, אז בשעת ס'איז דא א דיבור און א מעשה בפועל וואָס ער טוט איצט (כאטש דערביי זאגט ער על מנת פון א שפעטערדיקן תנאי), נעמט מען דאס אן כפשוטו ובכל הפרטים, די מעשה טוט ער אָפּ גלייך איצט נאר ער איז מוסיף על מנת - אז זי זאל דער- נאָך מקיים זיין די פעולת התנאי; און דעריבער זאגט ער, אַז כל האומר על מנת איז פונקט ווי ער וואָלט געזאגט מעכשיו. די רבנן האַלטן, אז מ'קען ניט מחדש זיין (מוסיף זיין) מעכשיו" - כאַטש אז בלי החידוש וועט די מעשה און די אמירה ניט זיין כפשוטם, און דעריבער זאגן זיי אז דער גט איז חל ערשט שפעטער יי ווען זי איז מקיים דעם תנאי

אט דער לשיטתו פון רבי און די רבנן געפינט מען אויך ביים אפי לערנען איין ענין פון א צווייטן בגז"ש אין סדר נזיקין (מס' סנהדרין): הזיד במעילה (בשעת איינער האט מועל געווען במזיד אין הקדש) רבי אומר במיתה, וחכ"א באזהרה. מאי טעמא דרבי, אמר ר' אבהו גמר חטא הטא מתרומה מה להלן במיתה אף כאן במיתה. ורבנן אמרי אמר קרא בו בו ולא במעילה. לויט רבי, וויבאלד דער גאנצער דין פון מעילה ביי הקדש ווערט אָפּגעלערנט בגז"ש פון תרומה, דארף מען אננעמען אז די תורה מיינט דעם לימוד בפשטות ובכל הפרטים אויך לגבי מיתה: משא"כ לדעת רבנן, כאטש אז אויך לדעתם לערנט מען אָפּ חטא חטא מתרומה, און דערפאר איז דא אן אזהרה ווען הזיד במעילה, וויבאלד אבער אז לפי שיטתם איז דער לימוד (בגז"ש) לאו דוקא כפשוטו ובכל הפרטים, האלטן זיי דעריבער אַז געפינענדיק אַ מיעוט פון בו איז מען ממעט הזיד במעילה" פון מיתה

עפ"ז י"ל אז דעם לשיטתו הנ"ל פון רבי און די רבנן געפינט מען אויך אין די מחלוקת וואו ניט די רבנן, נאָר אַ יחיד איז דער בר פלוגתא פון רבי (אז דער בר פלוגתא פון רבי גייט לפי שיטת רבנן אין די מחלוקת הנ"ל): אין סדר קדשים (מס' מנחות): כלי שרת שעשאן של עץ רבי פוסל ורבי יוסף ברבי יהודא מכשיר במאי קא מיפלגי רבי דריש כללי ופרטי ור"י ברבי יהודה דריש ריבוי ומיעוטי, רבי דריש כללי ופרטי ועשית מנורת כלל זהב טהור פרט מקשה תיעשה המנורה חזר וכלל כלל ופרט וכלל אי אתה דן אלא כעין הפרט מה הפרט מפורש של מתכת אף כל של מתכת. ריב"י דריש ריבוי

ומיעוטי ועשית מנורת ריבה זהב טהור מיעט מקשה תיעשה המנורה חזר וריבה ריבה ומיעט וריבה ריבה הכל ומאי ריבה כל מילי ומאי מיעט מיעט של חרס: לדעת רבי, וואָס האַלט אַז אַ לימוד וריבוי איז (וואס מער) כפשוטו און אין וואָס מער פרטים גלייך צו דעם ענין פון וועלכן מען איז מרבה ולומד - איז דריש כללי ופרטי, וואָס איז מרבה נאר כעין הפרט - דומים לפרט. ריב"י וואָס גייט בשיטת רבנן דרבי, אז אויך ווען ס'איז דא א דמיון אין איין פרט וכיו"ב האט עס אַ שייכות און מען קען עס אנרופן בשם המקור (כבענינינו: קרבן העצים) - איז דריש ריבוי ומיעוטי, וואָס ריבה כל מילי, אויך די וואָס ניט בדומה להפרט, ומיעט נאָר של חרס, וואָס איז פחות מכל הכלים ואינו ראוי אפי' למלך בו"ד.

אַן ענין אין טהרות: הנכנס לארץ העמים בשידה תיבה ומגדל רבי מטמא, רבי יוסי ברבי יהודה מטהר. במאי קא מיפלגי, מ"ס אהל זרוק לאו שמי' אהל, ומ"ס אהל זרוק שמי' אהל. לדעת רבי, כדי אן אהל זאל חוצץ זיין בפני הטומאה, דארף ער זיין גלייך צו אן אהל (בכל הפרטים), וואָס איז ניט מיטלטל, דעמאלט האָט ער אַ דין אהל אויף ניט חוצץ זיין; דאָקעגן לשיטת ריב"י, הגם אז דאָס איז ניט גלייך בכל הפרטים צו אן אהל, וויבאלד אָבער אַז עס איז גלייך אין דעם וואָס דאס איז אַ מקום לעצמו האט עס אַ דין פון אהל און ס'איז חוצץ בפני הטומאה, וכשיטת רבנן הנ"ל. וטהור.

40 רמב"ם סוף הלכות נדרים. אָמרו חכמים (גמרא נדרים נט א) "כֹּל הַנּוֹדֵר כְּאִלוּ בְּנֵה בְּמָה". וְאִם עֶבֶר וְנָדַר מִצְוָה לְהִשָּׂאֵל עַל נְדָרוֹ כְּדִי שְׁלֹא יִהְיֶה מְכֻשׁוֹל לְפָנָיו. בְּמָה דְּבָרִים אָמורים בְּנְדָרֵי אֶסֶר. אָבֵל נְדָרֵי הַקֹּדֶשׁ מִצְוָה לְקַדְּמוֹ וְלֹא יִשָּׂאֵל עֲלֵיהֶן אֶלָּא מִדַּחֲק שְׁנֹאָמַר (תהילים קטז יד) (תהילים קטז יח) "נְדָרֵי לַה' אֲשַׁלֵּם": סְלִיקוּ לְהוֹ הַלְכוֹת נְדָרִים בְּסִיעָתָא דְשִׂמְיָא

41 רמב"ם כאן הלכה ג ולח"ם. ראה הערה 20.

43 רמב"ם הלכות נדרים פרק א הלכה ד. מִצְוַת עֲשֵׂה שֶׁל תּוֹרָה שְׂמִימִים אָדָם שְׁבוּעָתוֹ אוֹ נְדָרוֹ בֵּין שְׁהִיָּה מְנַדְּרֵי אֶסֶר בֵּין שְׁהִיָּה מְנַדְּרֵי הַקֹּדֶשׁ. שְׁנֹאָמַר (דברים כג כד) "מוֹצֵא שְׁפִתָּיִךָ תִּשְׁמַר וְעֲשִׂיתָ כְּאֲשֶׁר נְדַרְתָּ" וְנֹאָמַר (במדבר ל ג) "כֹּכֵל הִיצֵא מִפִּי יַעֲשֵׂה":

46 רדב"ז שם. מ"ע של תורה וכו'. הוצרך רבינו לומר של תורה לפי שאין העשה מפורש כשאר מ"ע דאי משום דכתיב מוצא שפתיך תשמור הא קי"ל דכל השמר פן ואל

אינו אלא ל"ת כלומר השמר שלא תחל דברך וכפל הלאו לא יחל דברו ואי משום ככל היוצא מפיו יעשה ההיא בנדרי איסר כתיב לפיכך כתב כי בנדרי איסר ונדרי הקדש איכא מ"ע של תורה והיינו דמייתי תרי קראי:

(49) רמב"ם הלכות מעה"ק פרק יד הלכה יב. אין הנודר ולא המתנדב חייב עד שיהא פיו ולבו שוין. פיצד. המתפנן לומר הרי עלי עולה ואמר שלמים. או שנתפנן לומר הרי זו עולה ואמר שלמים לא אומר פלום. נתפנן לנדר בעולה ואמר קרבן. לנדר בחרם ואמר הקדש דבריו קימים. שקהעולה קרבן והחרם הקדש. וכן כל פיוצא בזה. בנדרים ונדבות אינו צריך להוציא בשפתיו פלום אלא אם גמר בלבו ולא הוציא בשפתיו פלום חייב. פיצד. גמר בלבו שזו עולה או שייביא עולה הרי זה חייב להביא ששנאמר (שמות לה ה) "כל נדיב לב וביאה" בנדבות לב יתחייב להביא. וכן כל פיוצא בזה מנדרי קדשים ונדבות:

(50) ספר הבהיר סי' מז. ואמאי אקרי קרבן אלא מפני שמקרב הצורות הכחות הקדושות כדכתיב וקרב אותם אחד אל אחד לך לעץ אחד והיו לאחדים בידך, ואמר לריח ניחוח, ואין ריח אלא באף, ואין נשימה שהיא הריח אלא באף, ואין ניחוח אלא ירידה דכתיב וירד ומתגרמיני ונחית, והרוח בורד ומתייחד בצורות הקדושות ההם ומתקרב ע"י הקרבן, והיינו דאקרי קרבן.

זהר חלק ג עמוד א. האי דאקרי קרבן קירוב מבעי ליה או קריבות מאי קרבן. א"ל הא ידיע הוא לגבי חברייא קרבן מאינון כתרין קדישין דמתקריבי כלהו כחזא ומתקשרן דא בדא עד דאתעבידו כלהו חד ביחודא שלים לאתקנא שמא קדישא כדקא חזי ההוא דכתיב קרבן ליי' קרבן דאינון כתרין קדישין ליי' הוא לאתתקנא שמא קדישא וליחזא ליה כדקא יאות.

של"ה ריא עמוד א. וז"ל הרב הרקאנטי בפרשת נח ודע כי הקרבן מקרב רצון השפל ומייחדו ומקרב רצון העליון כדי לייחדו ברצון השפל והמקריב קושר נפשו בנפש קרבנו ומעלה עליו הכתוב כאלו הקריב נפשו עכ"ל זהו ונפש כי תקריב קרבן מנחה לה' לדעת כי בהקרבת הקרבן מתעלה רצון השפל ומתקרב ברצון העליון ורצון העליון בשפל לפיכך השפל צריך להקריב לו רצונו על ידי הקרבן וקושר נפשו בנפש קרבנו ואז מעלה עליו הכתוב כאלו הקריב נפשו כי בהקרבת הכהן הקרבן מדביק נפשו העליונה במזבח העליון בתחילה ומשם מתעלה הנשמה למעלה דרך עילויה ואז נקרא

הכהן הזה מלאך שנאמר כי מלאך ה' צבאות הוא בהקרבנו נפשו למעלה רצון השפל מתקרב ברצון העליון ורצון העליון מתרצה להשלים חפצו מאותו ענין שהקריב קרבנו בשבילו.

פע"ח שער התפילה פרק ה. ואח"כ ע"י פרשת קרבן התמיד, עולין פנימית ג"ר דעשיה למעלה ביצירה, וע"כ נקרא קרבן, כי הוא מקרב העולמות כולם, ומקרב התחתון, ומעלה אותם במקום העליון.

(51) היום יום יב אדר שני. דער אנהויב פון פרשת הקרבנות איז: אדם כי יקריב מכם קרבן לה'. עס האט דאך געדארפט שטיין אדם מכם כי יקריב גו', זאגט דער אלטער רבי: אדם כי יקריב, בכדי א מענטש זאל ווערען נעהנטער צו השי"ת [השם יתברך] איז מכם קרבן לה', פון אייך אליין דארף זיין דער קרבן, מקריב זיין זיין אייגענע בהמה, דעם יצר הרע וואס ווערט אנגערופען נפש הבהמית.

(52) הקדמת הרמב"ם לספר היד. ומניו מצות התורה הנוהגת לדורות שש מאות ושלוש עשרה מצות מהם מצות עשה מאתים וארבעים ושמונה סימן להם מנין אבריו של אדם, ומהם מל"ת שלש מאות וששים וחמש סימן להם מנין ימי שנת החמה.

הקדמה לספר המצות. כל המצות שיכללם ספר התורה שנתן לנו האל יתעלה הם תרי"ג מצות מהן מ"ע רמ"ח מספר איברי האדם, ומהם מל"ת שס"ה מספר ימי השנה השמשית.

מכות כג עמוד ב. דרש רבי שמלאי: שש מאות ושלש עשרה מצות נאמרו לו למשה, שלש מאות ושלשים וחסמש לאינין קמנין ימות הסמה, ומאתים וארבעים ושמונה עשה קנגד איברייו של אדם.

תנחומא תצא ב. רמ"ח מצות עשה בתורה כנגד איברייו שבאדם שכל אבר ואבר צוות על האדם ואמר עשה בי מצוה.

(54) זהר חלק א קע עמוד ב. בגין דאית בבר נש רמ"ח שייפין לקבל רמ"ח פקודין דאורייתא דאינון למעבד אתיהבו, ולקבל רמ"ח מלאכין דאתלבשת בהון שכינתא ושמא דלהון כשמא דמאריהון. ואית בבר נש שס"ה גידין ולקבלהון שס"ה פקודין דלאו אינון אתיהבו למעבד ולקבל שס"ה יומי שתא, והא תשעה באב חד מנהון דאיהו לקבל סמא"ל דאיהו חד מאינון שס"ה מלאכין

(נ"א יומין), ובגין כך אמרה אורייתא לא יאכלו בני ישראל את גיד הנשה. א"ת, לאסגאה תשעה באב דלא אכלין ביה ולא שתין.

55) לקוטי תורה נצבים מה עמוד ג. ע"י המצות אזי תהיי תמים ושלם בכל אברי הנפש. משא"כ אם חיסר מצוה א' או פגם בה הרי נעשה מחוסר אבר כי שלמות אברי הנפש תלוי בהמשכת אברין דמלכא שהן המצות שהן הן חיות אברי הנפש.

56) רמב"ן פרשתינו א, ט. ויותר ראוי לשמע הטעם שאומרים בהם כי בעבור שמעשיו בני אדם נגמרים במחשבה ובדבור ומעשה, צנה השם כי כאשר יחטא יביא קרבו ויסוף ידיו עליו פנגד המעשה, ויתנדב בפיו פנגד הדבור, וישרף באש הקרב והקליות שהם קלי המחשבה והתאונה, והפצעים פנגד ידיו ורגליו של אדם העושים כל מלאכתו, ויזרק הדם על המזבח פנגד דמו בפשו, כדי שיהושב אדם בעשותו כל אלה פי חטא לאלהיו בגופו ובנפשו וראוי לו שישפך דמו וישרף גופו, וילא חסד הבורא שילקח ממנו תמונה וכפר הקרבן הנה, שיהא דמו תחת דמו נפש תחת נפש, וראשי איברי הקרבן פנגד ראשי איבריו, והמנות להחיות בהן מורי התורה שיתפללו עליו. וקרבו התמיד בעבור שלא ינצלו הרבים מחטוא תמיד. ואלה דברים מתקבלים מושכים את הלב כדברי אגדה.

של"ה שם. צריך לכוון המקריב שיהא הקרבן ההוא תמורתו וכן הענין מתחילה לוקח הבהמ' ומשליכו לארץ בחזקה ודומה בנפשו כאלו השליך עצמו וכשמתודה מורה שחייב סקילה עוד שוחט הבהמה ודומה בנפשו כאלו שוחט עצמו מורה שהוא חייב הרג וחנק כי בעת ששוחט הבהמה תוקף ידו לשחטה וחונקה מעט בתקיפת השחטה שלא ישהה הרי הרג וחנק. אח"כ שורפה ודומה בנפשו כאלו נשרף ומורה שהוא חייב שריפה ומתודה והקב"ה מקבלו.

58) לקוטי שיחות חלק יז עמוד 12. דער ביאור פארוואס די תורה הויבט אן מיט קרבנות נדבה - בפנימיות הענינים, וועט מען פארשטיין בהקדים: ס'איז ידוע בענין הקרבנות, אס דער עיקר דערביי איז די כוונה ומחשבת האדם בשעת'ן ברענגען דעם קרבן ווי דער רמב"ן איז עס מבאר אז ביים ברענגען א קרבן דארף דער אדם המקריב טראכטן כי חטא לאלקיו" ... מ'זעט דאס אויך אין דעם נאמען קרבן, ... וואס איינער פון זיינע פירושים איז - מלי קירוב, וואס מיינט אז די עבודה

פון קרבן איז צו מקרב זיין די כוחות וחושים צום אויבערשטן... דערפאר איז די תורה מקדים די דינים פון קרבנות נדבה - וואס זייער גאנצע הקרבה איז נאר מחמת נדיבת הלב (לשמים). דערמיט זאגט תורה אז כוונת הלב איז די הקדמה כללית צו דעם גאנצן ענין הקרבנות: זי איז די נקודה העקרית פון אלע קרבנות, אויך פון קרבנות חובה... בעומק יותר: די כוונה ונדיבות הלב וואס פאדערט זיך ביי אלע קרבנות, איז בעצם ובפנימיות פאראן ביי כאו"א מישראל ס'איז נאר וואס ביי קרבנות נדבה - וואס דער מענטש ברענגט (ניט ווייל ער איז מחוייב ומוכרח בזה, נאר) אלס נדבה פון זיין אייגענעם גוטן ווילן - זעט זיך אן די פנימיות זיינע בגילוי, און דערפאר איז אויף דעם ניטא קיין ציווי אין תורה, נאר רש"י דערציילט די מציאות - "בקרבנות נדבה דיבר הענין": אלע קרבנות זיינען א קרבן נדבה, ווייל יעדער איד האט די נדיבות הלב והכוונה מצד פנימיותו ונשמתו.

59) מנחות קד עמוד ב. אמר ר' יצחק מפני מה נשתנית מנחה שנאמר בה נפש אמר הקדוש ברוך הוא מי דרכו להביא מנחה עני מעלה אני עליו כאילו הקריב נפשו לפני.

61) תורה אור קיד קיד עמוד ד. אבל היראה היא בחי' ביטול ואף יראה תתאה היא חכמה תתאה מ"מ שרשה מחכמה עילאה שהיא בחי' אין ולמעלה מהבינה שנקרא יש כי חו"ב הם אין ויש כו.

ביאורי הזהר פא עמוד א. ראה בסוף.

קונטרס העבודה פרק ג. ראה בסוף.

62) מנחות קי עמוד א. אמר ריש לקיש מאי דכתיב זאת התורה לעולה למנחה ולחטאת ולאשם כל העוסק בתורה כאילו הקריב עולה מנחה חטאת ואשם אמר רבא האי לעולה למנחה עולה ומנחה מיבעי ליה אלא אמר רבא כל העוסק בתורה אינו צריך לא עולה (ולא חטאת) ולא מנחה ולא אשם אמר רבי יצחק מאי דכתיב זאת תורת החטאת וזאת תורת האשם כל העוסק בתורת חטאת כאילו הקריב חטאת וכל העוסק בתורת אשם כאילו הקריב אשם.

לקוטי שיחות חלק יח עמוד 413. דער ביאור אין דעם איז מובן פון דעם וואס רז"ל זאגן בנוגע לקרבנות, אז "כל העוסק בתורת חטאת כאילו הקריב חטאת וכל העוסק בתורת אשם כאילו הקריב אשם" וכיו"ב, וואס

דער "כאילו הקריב" בא קרבנות איז ניט בלויז אלס שער אדער אז דער אויבערשטער איז מכפר עי"ז אויף די עונות (דאס פועלי דעם זעלבן ענין) פונקט ווי דער קרבן, נאר דאס איז (לכמה דעות, עכ"פ) א גדר פון הקרבת הקרבן ד.ה. ניט נאר ווייל מיר קענען ניט בויען דעם ביהמ"ק בפועל, דערפאר לערנען מיר עכ"פ וועגן צורתו כו' אלס א זכר ושייכות רוחנית צום בנין המקדש נאר אין דעם עסק בלימוד איז דא מגדר מצות בנין ביהמ"ק ועפ"ז קומט אויס אז דאס וואס מ'לערנט הל' בית הבחירה איז ניט נאר כדי מ'זאל וויסן ווי צו בויען אים לעתיד, נאר ס'איז אויך נוגע צום חיוב בנינו עכשיו, דורך דעם עסק פון די הלכות, דורך "שאלו שלום ירושלים".

64) תורת חיים ר"פ ויחי. וזהו שאנו אומרים ושם נעשה את קרבנות חובותינו תמי כו' כמצות רצונך ולא קודם לכן מפני שעיקר שלימות המעשה ל היה עדיין עד ליוהמ"ש כנ"ל ובגלות שנתקנה התפילה במקום קר א"ז עדיין כמצות רצונך ממש.

וככה תרל"ז פרק יז. ועדיין צ"ל בענין הידוע שעיקר ענין עשיית המצוות לע"ל וכמו שאנו אומר בתפלת המוספין ושם נעשה לפניך כמצוות רצונך ... וא"כ ענין המצות דעכשיו שע"י מתעלה גם דבר גם ובעוד היצה"ר מסית ומדיח ה"ז יפה יותר כו' וא"כ מובן פשט דרז"ל בזה שאמרו יפה שעה א' כו' בעוה"ז, שהכוונה הוא המצות דעכשיו דוקא כו', אמנם לפ"ז אינו מובן למה המצות דלע יהי' כמצות רצונך דוקא ולא של עכשיו כו' ... וזהו שעיקר היום לעשותם הוא בימוהמ"ש ועכשיו אין מעהמ"צ ותפילה רק לתיקון ועילוי הנפש לבד שיקרא בשם אדם בשלימות לע"ל, ועכ' יפה שעה א' בתשו' ומע"ט בעוה"ז מכל חי העוה"ב, להיות כי מה שיבא האדם להיות לעייל בחי' אדם בשלימות בחיי אדם האלקי זהו ע"י העבודה שעכשיו וא"כ הרי התומ"צ דעכשיו הם הגורמים.

ספר המצות לרס"ג ז"ל עשה קפא קפב קפג קפד קפה תג 805

וגו' שומע אני יקריב ארבעה ת"ל את הכבש האחד. שלא להוסיף ולא לגרוע עיי"ש. ולפ"ז ליכא מיטוטא אלא שלא יביא ארבעה כבשים ליום. ואכתי אמאי לא נימא שיביא תמורתו איל או שור. כיון דעולה באה נדבה. ואפי' נדבה זכור. כמבואר בת"כ (ריש פרשת ויקרא). דתניא קרבנכס מלמד שבאה נדבה זכור עיי"ש. ועי' בפירש"י ורמב"ן ז"ל (בפרשת ויקרא) ובדברי הראשונים ז"ל (בפ"ג דזרכות כ"ה ע"ה) עיי"ש. ופשיטא דליכא למ"ד להכשיר שור או איל לתמידין. וכן במוספין דדריש בספרי (שם) פיסקא קמ"ו) כאלה תעשו ליום שבעה ימים למה נאמר שהי' צדין הואיל וכו' אף פסח פוחח והולך. ת"ל כאלה תעשה ליום שלא להוסיף ושלא לגרוע עיי"ש. ואם אימא אימא דלעולם אימא לך דפוחח והולך בפסח כמו בחג. ולא כתיב כאלה אלא למטע שלא יביא פרים במקום אילים וכבשים. ואילים במקום כבשים. אלא ודאי לזה לא לריך קרא. דפשיטא דאין לשנות ממה שקבע הכתוב בקרבנות ולהביא קרבנות אחרים אשר לא ככתוב. וכן במזורע שמביא כבש לעולה וזיר שמביא כבש לעולה ואיל לשלמים פשיטא דליכא למ"ד שיכולים לשנות בקרבנותיהן להביא איל תחת הכבש. ופר במקום איל. וכ"ש שאי אפשר לשנות בעולת חובה להביא עולת בהמה במקום שפירש הכתוב וקבע להביא עולת העוף. ואין כדאי להאריך בזה כאן וישתקע הדבר ולא יאמר:

ורבן נראה בטעמו של רבינו הגאון ז"ל כמשכ"ל. דכיון דביולדת אין חילוק בין עשירות לדלות אלא בעולה בלבד. אבל בחטאת שתייהן שוות. בתר חטאת אזלין דהחטאת עיקר. ובתר חטאת אזלין בכל דבר. כמבואר ספ"ב דקנים כמש"כ המפרש שם עיי"ש. וכן פי' הרמב"ם והרע"ב עיי"ש. הילכך מלאן מלוה אחת וחזר בו ממש"כ באזהרותיו: **ומה** שסיים רבינו הגאון ז"ל וכתב ולהורות אין כוונתו בזה למלוה בפ"ע. אלא הוא התחלת מלוה שמנה אח"ז בסמוך. כמו שיבאר לפנינו. ולא התחיל בה כאן אלא לזורך החרוז. וכדי לסיים החרוז בזה שפתח בחרוז הסמוך אח"כ. וכדרכו ז"ל בחרוזים אלו. וכבר הארכתי בביאור דברי רבינו הגאון ז"ל אלו לעיל (עשין י"ד ט"ו) עיי"ש. אבל עכשיו כשהגענו הש"י לכאן ראיתי דע"פ המנין ע"כ מוכרח שאין כוונתו בזה לשום מלוה בפ"ע. אלא העיקר כדכתיבנא כאן וגם כבר נתבאר חללנו שם שאין הכרח לפרש דברי רבינו הגאון ז"ל כאן למלוה מיוחדת עיי"ש. ואין להאריך:

מלינא למיפטר בכבש או בעוף. או דילמא כיון דעולה סתם אמר ומדינא מלי למיפטר נפשי' בפחות שבעולות. לא מהימן לומר דשור נתכוון אלא לגבי נפשי' להתחייב בשור. אבל לאו כל כמיני' להוליא בעטנה זו מן הנכב דמי שור. דמסתמא לפחות שבעולות היתה כוונתו מעיקרא והשתא הוא דבעי לחיובי נפשי' טפי מיהו בפירש"י והוס' שם לא פירשו כן עיי"ש. אלא דמ"מ בלא"ה יש לדחות ואין להאריך בזה כאן: **ואמנם** בעיקר הדבר נראה דלא יתכן כלל. דהדבר פשוט דעד כאן לא פליגי רבי ורבנן אלא גבי נדרי הקדש. דלרבנן אע"ג שקבע נדרו בקטן יכול להביא גדול. משום דאין כוונתו אלא שלא יפחות ממה שקבע. אבל להוסיף ולהביא קרבן יותר גדול כשחשיב ידו ודאי לא נתן קלבה לנדרו. ורבי ס"ל דאם נדר להביא קטן והביא גדול אין בזה קיום נדרו אלא זהו קרבן אחר שנבד עכשיו. ינדרו אינו מתקיים אלא כאשר ילא מפיו. דבעינן ככל היולא מפיו יעשה. אבל בקרבנות חובה ליכא למ"ד שיהא הרשות בידו לשנות ממה שקבעה עליו הורה. אפי' מקטן לגדול בחד מינא וכ"ש בתרי מיני. וכל כמה דלא גלי קרא אין לנו אלא הקרבן הכתוב בתורה דוקא. ואין לשנות כלל. לא שנה בחטאות ואשמות ולא שנה בעולות ושלמים אע"פ שבאין בנדר ונדבה. דאי לא תימא הכי אדמיפלגי רבי ורבנן בנדרי הקדש ליפלגו בכל התורה כולה בקרבנות חובה בעולות ושלמים. דלרבנן ראוי לשנות מקטן לגדול אפי' בתרי מיני וכ"ש בחד מינא. ולרבי אין לשנות. אלא ודאי בקרבנות חובה ליכא למ"ד דבידו לשנות מכפי מה שקבעה עליו תורה בפירוש. ובדאי לא יתכן בזה לומר דלרבנן דרבי נקט פלוגתייהו בנדרי הקדש. דמלבד דקיי"ל כרבנן. הרי קיי"ל כה דהיתירא עדיף. חדע לך דהרי אפי' בעני שהביא קרבן עשיר אי לאו דגלי קרא לא הוה אמרינן שילא אפי' בדיעבד. כדתניא בסיפרא וביומא (פרק טרף בקלפי מ"א ע"ב) עיי"ש. אע"ג דבהדיא גלי לן קרא דעיקר קרבנו קרבן עשיר. אלא דאם לא תשיג ידו אמרה חורה שיביא קרבן עני. וכ"ש כאן דכתיב קרא בלא שום תנאי דכפרתו בקרבן קטן. היכי נימא דמלי להביא גדול. ודילמא גוה"כ הוא דוקא קרבן זה ולא אחר. ואע"ג דעולה אימא בנדבה מ"מ לא זו היא חובתו שחייבתו תורה לכפרתו. ובספרי (פרשת פנחס פיסקא קמ"ב) תניא את הכבש האחד תעשה בזוקר למה נאמר לפי שהוא אומר ואמרת להם זה האשה וגו' וזה אשר תעשה על המזבח

ספר המצות לרס"ג ז"ל עשה קפו קפז

והדעות (מאמר עשירי בשער העבודה) שכתב שם ז"ל ואיזה דבר יקיים ממלות הטומאה והטהרה באמרו להבדיל בין הטמא ובין הטהור. ועוד להורות ביום הטמא וביום הטהור עכ"ל עיי"ש. בדבריו. וכבר ראינו לומר כן בכוננת רבינו הגאון ז"ל לעיל (עשין י"ד ט"ו) עיי"ש. אבל שוב ראיתי דלא יתכן כן ע"פ המנין. וגם אין הלשון משמע מונה מלוה זו כשהגיע לסכום דבקים

הכולל של כל המלות בסוף ספרו וחזר בו עיי"ש. ולכן נראה דכוונת רבינו הגאון ז"ל כאן אינא אלא לומר דענין

עשה קפו קפז

וְלַהוֹרוֹת מְרֵאָה עוֹר הַבָּשָׂר. הבהרת. והמחיה רתוקים. לכא"ה ה' נראה לומר דלהורות הוא מלוה בפ"ע מדכתיב (בסוף פרשת נגעים) להורות ביום הטמא וביום הטהור. וכ"כ הרמב"ן ז"ל בספ"מ (לאוין ע"ג) ז"ל וכן להורות ביום הטמא וביום הטהור מלוה שיוורו בימי הטרעת כפי התורה בהבגר ובהחלט עכ"ל עיי"ש בדבריו. וכן נראה לכאורה מדברי רבינו הגאון ז"ל בספרו האמונות

(על דרך כחושה י¹⁰) י¹¹ — וא"כ —

10) להעיר (בדרך ההלכה) מפרשיי מנחות (סד, א ד"ה אפי' נמצאת) דבכחושה יש איסור דהקריבוהו נא לפחתך (מלאכי א, ח). וראה בהערה הבאה.

11) ומפרשיי זה * משמע דלפי האמת בלא לימוד דלא יבקר"ה ה' צריך ליקח מן המובחר היינו בהמה יפה (— שמנה), ועד"ז בשאר קרבנות (ולא נאמר בהם מיצוט). אבל ראה גו"א בפרשיי (פרשתנו כז, יו"ד): "דלגבי הקרבה אין חילוק בין כחוש ושמן". וראה רמב"ם שבהערה 8. ובסוף הל' איסורי מזבח "ויביא קרבנו מן היפה המשובח ביותר כו' יקדיש מן היפה" (וראה שו"ע יו"ד סו"ס רמח). וראה שו"ת צפע"נ (ג. י. תשי"ד) סי' רעד (חלקו נעתק בצפע"נ עה"ת שם). ביאור הרי"ם שם. ציונים לתורה כלל יג.

אבל להעיר שברמב"ם (ובשו"ע) שם א) מתחיל "הרוצה לזכות עצמו יכוף יצרו הרע כו'" שבוה יש לפרש שאם מכוין לבו לשמים (ואינו יכול להביא יותר) מצוה בזה כמו בזה — ראה מנחות בסופו. תוס' שבועות טו, א ד"ה ללמדך (וראה בארוכה לעיל ע' 10 הערה 3, וע' 13 ואילך). ב) מסיים "וכן הוא אומר כל חלב לה'" ולא הביא הכתוב "מבחר נדריכם". אך י"ל שבנוגע לקרבנות סמך ע"ז שכבר הביא "מבחר" בפ"ב ה"ח שם (וברפ"ז שם). וכאן הביא "כל חלב לה'", לפי שמדבר ב"כל דבר שהוא לשם הא"ל". או י"ל (שלדעת הרמב"ם) "מבחר נדריכם" שולל רק "שה כחוש וכעור" (רפ"ז שם) ו"חוליים אחרים" (שבפ"ב שם) ** וכיו"ב (היינו היפך היפה והמובחר). ומכל חלב לה' "מרבה גם מן היפה המשובח

דהנה עכצ"ל שבהקס"ד שיהא בורר ומוציא את היפה דוקא — אין ה' כוונה לשלול בעל מום, שהרי בע"מ לא תיסק אדעתן למעטי' מטעם "כל מבחר נדריכם", כי שם המדובר מבין אלו "אשר תדירו לה'", ובע"מ אסור להקדישו ולהקריבו לה' — אינו בסוג "נדריכם" בכלל; אלא הכוונה בזה היא שיקח בהמה יפה כפשוטו (שמינה) ולא פחותה ורעת' מראה

7) אמור כב, יט ואילך. ובפרשיי שם כב "ג' פעמים להזהיר על הקדשן כו'".

8) וכן פי' הר"ש משאנן בתו"כ. וב' ביאור הרי"ם פערלא (בסהמ"צ להרס"ג) ח"א עשה פו בסופו (שיח, ג). וראה לקמן הערה 22.

אבל להעיר מלשון הרמב"ם ריש הל' איסורי מזבח "מ"ע להיות כל הקרבנות תמימין ומובחרין שנא' תמים יהי לרצון כו'" (ועד"ז בריש פ"ו שם). ואולי גם "מובחרין" נכלל ב"תמים יהי". או שזהו פרט נוסף, ובתיבת "מובחרין" כוונתו עד' מ"ש בפ"ב ה"ח (שם) "ד' חוליים אחרים כו'" אין מקריבין אותה לפי שאינה מן המובחר והכתוב אומר מבחר נדריך" (ואין לומר שזהו בע"מ, כי הרי מסיים שם "ואם הקריבין יראה לי שהורצו" ואילו בבע"מ נא' "תמים יהי לרצון, לא לרצון יהי לכם" — אמור שם, כ"כא). ורפ"ז שם "לא יביא שה כחוש וכעור ויאמר הרי אין בו מום כו' אלא כל שיביא כו' מן המובחר". וכדמוכח (ש"מבחר" ו"בע"מ" הם בב' סוגים נפרדים) גם מפ"ג הי"א (שם): "האסורין למזבח הרי הן י"ד כו' בע"מ, ושאינה מן המובחר". וראה ברי"ם פערלא שם (שיו, ג ואילך). ובהערה 11.

9) היינו בעיקר שאינה יפה (שמינה) ולא שיש בה איזה צד שלילי, כי זקן וחולה ומזוהם נתמעטו מקרבן (פרשיי ויקרא א, יו"ד. מבכורות מא, א. תו"כ עה"ט).

* ובפרשיי ראה שם כתב "שיביאו מן המובחר" אבל לא פירש מהו מובחר.

** אבל זקן חולה ומזוהם הם בכלל בע"מ (רמב"ם ספ"ז מהל' ביאת מקדש).

טים שבפירושו ש"יאכל בתורת מעשר ואסור לגזוז וליעבד" יי.

ב. והביאור בזה:

תיבת "לא) יבקר" אפשר בה ב' פירושים:

(א) בירור, ובנדו"ד — לבקר ולהור ציא בהמה א' מתוך העשר שבעדרו.

(ב) מל' "בקורת" יי, ובנדו"ד פירושה (לא שיברר אחד מתוך השאר, אלא) לעשות בקורת בכל עדרו. והיינו שכל אחת מהעדר של עשר בהמות (שממנו יהי' העשירי קודש) תהי' מבוקרת.

וע"פ דרך ההלכה מותר לעשות בקורת בתוך עדרו. היינו שיכול "לשדי בי' מומא בכלי עדרי' " יי (ובמילא יהי' העשירי בע"מ). ומזה מובן (בפש" טות) גם לאידך גיסא שיכול לבקר

(א) מהו הסיום "בין תם בין בעל מום חלה עליו קדושה" — "תם" "בעל מום" מאן דכר שמי'. (ב) מכיון דפי' הכתוב "לא יבקר בין טוב לרע" הוא שלא יבקר את היפה מתוך השאר שבעדרו שאינם יפים (אבל שניהם ראויים להקרבה) — מנלן מכתוב זה כי "בין תם בין בעל מום חלה עליו קדושה".

(ג) גם צלה"ב: בתחילת פירושו, מעתיק רק התיבות "לא יבקר", ותיבות "בין טוב לרע" מרמוז ב"וגו", ובאמצע פירושו מעתיק גם "בין טוב לרע"?

(ד) כן צלה"ב בסיום דברי רש"י: אריכות לשונו "ולא שיקריב בעל מום" לכאורה מיותרת היא, שהרי כבר מפורש בתורה לפנ"ז "כל אשר בו מום לא תקריבו גו' " יי.

(ה) מנ"ל לרש"י בפשש"מ ב' הפר'

(13) ואין לומר שמה שרש"י מביא בי' פרטים אלו הוא (לא לפי שמרומזים בי' פשש"מ, אלא) כי זה הדין במעשר בע"מ (לפי האמת), ומכיון שכ' ש"חלה עליו קדושה" (ולכן הוצרך לשלול "ולא שיקריב בע"מ" כנ"ל בהערה הקודמת) מסיים "שיאכל בתורת מעשר ואסרו לגזוז כו' " כי אלה הדברים שבקדושת מעשר שישנם כבע"מ כמו בתם —

כי עפי"ז לא הי' צריך להביאו כלל, כ"א לכתוב "חלה עליו קדושה אבל לא שיקריבו בע"מ" והי' מובן שאר הדברים שבקדושת מעשר ישנם בו (שהרי גם במעשר תם לא הביא (בפרש"י הקודמו) כל פרטי דיניו).

(14) ל' הכתוב קדושים (יט, כ). וראה פרש"י שם "לבקר את הדבר".

(15) בכורות לו, ב. וש"נ.

ביותר" *** (לא רק שלילת האינו יפה ומבחר כו').

(12) בפשטות י"ל שמכיון שכ' שגם בע"מ "חלה עליו קדושה" אף שבכלל אסור להקדיש בע"מ כנ"ל הערה 7, הי' קס"ד שבע"מ זה אפשר גם להקריבו (וכנגמרא שם יר, ב), ולכן פירש "ולא שיקריב בע"מ". אבל יומתק ביותר ע"פ המבואר לקמן.

***) וי"ל דזב"ז תלוי: בנוגע להקרבן עצמו (ראה לעיל שם) מוכרח רק שיהי' "מבחר נדריכס" היינו לא "כחוש וכעור" וכיו"ב, דאל"כ הוי כמו בזיון קדשים (וראה בהמובא בסוף הערה 8 "אסורין למזבח . . . שאינה מן המוכחר"). ובנוגע להאדם "הרוצה לזכות עצמו יכוף יצרו ויביא קרבנו מן היפה המשובח ביותר".

ויסוד הכל, מ"מ אין זה עדיין ענין העבודה (וכמשנת"ל פ"ב דקיום המצות בפו"מ יכול להיות גם בלי עבודה פנימית דענינה הוא) לקשר ולדבק נפשו באלקות ולברר ולזכך את חומרי' ומכעי' דנה"ב. שזה"ע התפלה ועבודה שבלב וכמשנת"ל פ"א, להיות שכ"ז בא ע"י עבודה ויגיעה בהשגה והתבוננות ובכמה אופנים שונים (כפי המדרי' דרוח ונשמה שנת"ל) שהיא היא העבודה דתפלה. וראי' מוחשת לזה שהרי אנו רואין שיש בנ"א שבטבע בתולדתם יש בהם קבלת עומ"ש ויראת אלקים על פניהם שמוגדרים המה בכל החושים שלהם ואינם יכולים לעשות ח"ו נגד רצון ה' כי איך יראה ויביט בדבר האסור ואיך ישמע כו' וכה"ג הלא זה אסור (מען טאר דאך ניט) וא"צ ע"ז שום יגיעה כלל להגדיר א"ע כ"א הוא מוגדר ממילא מפני קבלת עול מלכות שמים שעליו שנרגש בו תמיד עול האדון ה' צבאות והוא תמיד כעבדא קמי' מארי' כו', משא"כ באהבה לא מצינו שיהי' אוהב ה' בטבעו ותולדתו.

והוא להיות כי האהבה היא הקירוב והדביקות באלקות הבאה ע"י ידיעה פרטית בעניני אלקות בהשגה והתבוננות טובה ובהעמקת הדעת וכמ"ש וידעת היום והשבות אל לבבך כו' ואינו שייך שיהי' כן מתולדה כ"א תלוי ביגיעה לידע את ה' ולהתבונן כו', וע"י ההתעסקות והשקידה בזה ה"ה הולך ממדריגה למדרי' כו' רק זאת יכול להיות שמתולדתו הוא מסוגל לעבודה שבלב דהיינו מצד מעלת נשמתו שיש לו חושים טובים בעניני אלקות ומקבל את האור כי טוב וגם הנה"ב אינו מחשיך ומסתיר עליו. וע"כ א"צ יגיעה כ"כ ועבודתו היא אמיתית בכחי' גילוי אור ממש בנפשו. וזהו רק שמסוגל לעבודה, אבל צריך עבודה ויגיעה לידע ולהשכיל ולהבין כו' אבל לא יולד באהבה בטבעו בתולדתו, משא"כ ענין קבלת עול מלכות שמים ויראת אלקים יוכל להיות בטבעו מתולדתו כנ"ל, והיינו מפני שאין זה תלוי באיזה ידיעה פרטית ובהשגה והתבוננות כ"א בהרגש אלקי, שהאלקות בכלל נרגש בנפשו תמיד שאינו נשכח ממנו אפילו רגע אחד (והוא באמת הרגש בחי' עצמות אוא"ס כ"ה שלמעלה ממדריגות פרטיות. רק שהוא בהעלם כו'. דבאמת באהוי"ר הנה בכל המדרי' שבהם היראה היא למעלה מהאהבה, דאהבה היא בכחי' אורות וגילויים דאוא"ס ב"ה. שכן הוא גם במדריגות היותר גבוהות ונעלות שבאהבה וכמ"ש במ"א והיראה גם בחי' יר"ת היא בכחי' עצמות אוא"ס ב"ה (רק שיר"ע היא בכחי' גילוי העצמות ויר"ת בכחי' העלם כו'. ויש בזה גופא הפרש בין קבלת עול מלכות שמים ליר"ח ויר"א שהן בהתגלות יותר היינו יותר בכחי' הרגש האלקי וכמשנת"ל פ"ב. וז"ש בסש"ב פמ"ב שכדי שתבוא כו' צריך לגלותה כו') ולכן היראה בכלל היא בחי' ביטל ולמעלה מכחי' אהבה כו') וממילא מוכן דמי שאין בו קבלת עול מלכות שמים ויר"א מתולדתו מצד פחיתות נפשו וכפרט מצד חומריות הנה"ב שמחשיך ומסתיר וצריך על זה יגיעה ועצות בנפשו כנ"ל אין זה עבודה שבלב דתפלה.

